

Maar het theater was in de loop van de 18de en 19de eeuw gaan leven voor de Rotterdammer: 'Zoo'n beeld van een Rotterdamsch "schellinkje" op Zondag moet op een vreemdeling een zeer bijzonderen eigenaardigen indruk maken. Hoofdbestanddeel: zeevolk, pakhuisdragers, sjouwerslieden, jongens, voor het meeren-deel in hun hemdsmouwen met 't halve lijf over een ijzeren leuning en over elkaars ruggen en schouders: de jassen over de balustrade en achter over de banken. De dulcinea's met- of zonder wettigen titel, in veelkleurige japonnen en belinte mutsen. De bonte omslagdoeken of mantels mede over de balustrade en bankruggen. Van tijd tot tijd gestoot van groene (wijn?) flesschen tegen kleine zakglaasjes, kreten zelfs onder 't spelen, 't begin van een straatlied en gejouw in de pauze. - En dat alles in een eigenaardige nevelachtige toon, veroorzaakt door de damp die in zulk 'n comédie naar boven stijgt en 't halflicht boven de gaskroon'⁶²).

Toch, misschien bedoelde Simons iets anders, toen hij schreef: 'In Uw werkstad is de behoefte aan cultuur een vuur geweest, dat gelukkig nooit is uitgebluscht en heeft men, al in de 18e eeuw er offers voor veil gehad. Rotterdam heeft nooit een officieelen of een "Stads"-schouwburg gekend; zijn schouwburgen zijn geweest en gebleven stichtingen van de burgerij, die ook altijd offers heeft over gehad voor het in stand houden van een eigen tooneelgezelschap, maar nooit genoeg om dit een werkelijk gemakkelijk bestaan mogelijk te maken door geregeld bezoek'⁶³).

Simons schreef dit in 1926 en sindsdien is er zeer veel veranderd. De ingezetenen hoeven er niet langer van overtuigd te zijn, zoals in 1795, 'dat de stad geen behoorlijk gezelschap in stand kan houden'⁶⁴).

NOTEN

- 1) E. Boekman, *Overheid en kunst in Nederland*. Amsterdam 1939.
- 2) De verschillen tussen Den Haag en Rotterdam heb ik uitgewerkt in mijn doctoraalscriptie *Ambtenaren en aristocraten, kooplui en arbeiders in de schouwburg. Een vergelijking tussen het Haagse en Rotterdamse tooneellevens van 1813 tot 1870*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Facultéit der Historische en Kunstwetenschappen, september 1988. Dit artikel is hierop gebaseerd.
- 3) L.J. Rogier, *Rotterdam tegen het midden van de negentiende eeuw*. Rotterdam 1948, p. 38.
- 4) P. Haverkorn van Rijsewijk, *De oude Rotterdamsche Schouwburg*.